

Ks. mgr lic. Bartosz Skawiński

Wolność słowa w Kościele
a odpowiedzialność katolików za głoszone poglądy
Studium teologiczno-prawne

Wolność słowa jest czymś fundamentalnym dla istnienia współczesnych państw i społeczeństw, prezentowania swoich poglądów, wypracowywania wspólnych stanowisk. Choć działanie Kościoła katolickiego jest kontynuacją misji otrzymanej od Założyciela, to jednak prowadzone jest ono w świecie, w którym kładzie się istotny nacisk na poszanowanie wspomnianej wolności. Tym samym realizując zadania, Kościół musi mierzyć się ze sposobem, w jaki funkcjonuje współczesne społeczeństwo. Jednocześnie te same osoby zarówno tworzą społeczeństwo, jak i Kościół, co w konsekwencji prowadzi do przemiany mentalności współczesnych katolików, którzy chcą zabierać głos w Kościele i wypowiadać się w sprawach dotyczących wspólnoty, którą współtworzą.

Praca poświęcona jest zaprezentowaniu rozwiązań prawnych związanych z wolnością słowa w Kościele oraz odpowiedzialnością katolików za wygłoszone poglądy. Jednocześnie studium nie skupia się tylko na prawnym aspekcie omawianego zagadnienia. Analiza prowadzona w ramach pracy uwzględnia także nauczanie Kościoła i teologię dotyczącą wolności słowa i odpowiedzialności katolików za wygłoszone poglądy.

Przeprowadzona kwerenda dostępnej bibliografii wskazuje, że nie ma wielu opracowań, które analizują przepisy pod kątem regulacji wolności i jej ograniczeń, konsekwencji karnych i administracyjnych ponoszonych za ich naruszenie oraz uwzględniają perspektywę teologiczną w powyższym zakresie. Podstawy wolności i odpowiedzialności za wypowiedziane słowo. Ponadto, należy zauważyć, że tego typu analizy muszą być aktualizowane z uwagi na rozwój nauczania Kościoła w powyższym zakresie, jak również zmiany prawa kanonicznego.

Studium rozpoczyna się od zaprezentowania Magisterium Kościoła i danych teologicznych związanych z zagadnieniem wolności słowa oraz odpowiedzialności za głoszone poglądy. Jest to przejawem założenia, że prawo kanoniczne nie powstaje w próżni, bez odniesień do teologii. Powyższe analizy są przedmiotem pierwszego rozdziału pracy („Teologiczne podstawy wolności i odpowiedzialności”), który można ująć w stwierdzeniu, że, że prawda wyrażona w słowach (depozycie wiary), została przekazana określonej wspólnotie, w której istnieje wolność regulowana przez władzę rządzącą tą wspólnotą. Prowadzi to do omówienia czterech następujących zagadnień: prawdy i jej cech, Kościoła i jego przymiotów, pozostałych źródeł wolności oraz instytucjonalnego wymiaru wolności. Rozdział kończy

studium dotyczące synodalności, jako procesu łączącego wiele z wcześniej omówionych aspektów życia kościelnego.

Treścią drugiego rozdziału („Prawne regulacje wolności”) jest omówienie prawnych regulacji dotyczących wolności słowa i jej ograniczeń. Studium ujęte w tym rozdziale rozpoczyna się od określenia adresata norm, a więc wskazania, kogo dotyczą omawiane przepisy, co ściśle łączy się z następującą po nim prezentacją zasad dotyczących wszystkich podmiotów. Omówienie kwestii ogólnych kończy analiza relacji wolności słowa i obowiązku ujawniania swoich poglądów. Następnie prezentowane są poszczególne zasady dotyczące wolności słowa, w odniesieniu do takich przestrzeni jak: posługa słowa Bożego, wychowanie katolickie czy środki masowego przekazu. Prawne regulacje wolności dotyczą również poszczególnych podmiotów z niej korzystających, jak i w przypadku niektórych z nich, mających prawo ją regulować. Tym samym w drugim rozdziale ujęta jest prezentacja tychże podmiotów poczynawszy od Biskupa Rzymskiego aż do rad funkcjonujących w Kościele partykularnym. Rozdział kończy się analizą dotyczącą prawego wymiaru synodalności, jako zjawiska grupującego wiele z wcześniej omówionych aspektów.

Tak, jak drugi rozdział koncentruje się wokół wolności słowa, tak trzeci rozdział pracy („Odpowiedzialność za naruszenie zasad wolności słowa”) jest poświęcony analizie odpowiedzialności za naruszenie wcześniej zidentyfikowanych reguł. Studium zawarte w tej części pracy rozpoczyna omówienie pojęcia przestępstwa i jego elementu obiektywnego, jako kluczowego dla dalszych analiz, w tym identyfikacji poszczególnych dóbr prawnych chronionych przez Kodeks. Zagadnienia wstępne obejmują także omówienie fikcji przestępstwa niedokonanego oraz różnicy między odpowiedzialną karną a administracyjną za popełnione wykroczenia. Część szczegółowa trzeciego rozdziału zawiera prezentację poszczególnych konsekwencji karnych i administracyjnych ponoszonych za naruszenie zasad wolności słowa w Kościele.

Czwarty rozdział („Porównanie zaprezentowanych rozwiązań”) poświęcony jest analizie wcześniej zaprezentowanego materiału. Wnioski *de lege lata* ukazują te regulacje, które są wzajemnie niespójne lub też takie sytuacje, w których przepisy Kodeksu różnią się od postulatów, które można wyprowadzić na podstawie zaprezentowanej teologii. Tym samym pozwala to odpowiedzieć na pytanie o spójność analizowanych rozwiązań. Wnioski *de lege lata* uzupełnione są o wnioski *de lege ferenda*. Propozycje zmian obejmują nowe rozwiązania w zakresie: prawa do wolności słowa (kan. 212 § 3 KPK), instrumentów regulacji wolności słowa (kan. 824 § 2 KPK), korzystania ze środków społecznego przekazu (kan. 831 i 832 KPK), odtworzenia Synodu Biskupów we wcześniejszej formie jako forum dialogu wewnątrz

Kolegium Biskupiego, zmian dotyczących rad duszpasterskich i ekonomicznych, zmiany obowiązków biskupa (kan. 386 § 2 KPK) i ochrony przed nadużyciami w korzystaniu z prawa do wolności słowa.

**Freedom of speech in the Church
and the Catholics' responsibility for the presented views
A theological-canonical study**

Freedom of speech is fundamental to the existence of modern states and societies, to presenting one's views, and to developing common positions. Although the activity of the Catholic Church is a continuation of the mission received from the Founder, it is conducted in a world in which significant emphasis is placed on respecting the aforementioned freedom. Thus, in carrying out its tasks, the Church must deal with the way in which modern society functions. At the same time, the same people create both society and the Church, which consequently leads to a change in the mentality of modern Catholics who want to speak out in the Church and express their views on matters concerning the community they co-create.

The work is devoted to presenting legal solutions related to freedom of speech in the Church and the responsibility of Catholics for the views expressed. At the same time, the study does not focus only on the legal aspect of the discussed issue. The analysis conducted as part of the work also takes into account the teaching of the Church and theology regarding freedom of speech and the responsibility of Catholics for expressed views.

The conducted query of the available bibliography indicates that there are not many studies that analyze the regulations in terms of the regulation of freedom and its limitations, penal and administrative consequences incurred for their violation and take into account the theological perspective in the above scope. foundations of freedom and responsibility for the spoken word. In addition, it should be noted that such analyses must be updated due to the development of the Church's teaching in the above scope, as well as changes in canon law.

The study begins with a presentation of the Magisterium of the Church and theological data related to the issue of freedom of speech and responsibility for the views expressed. This is a manifestation of the assumption that canon law does not arise in a vacuum, without reference to theology. The above analyses are the subject of the first chapter of the work ("Theological Foundations of Freedom and Responsibility"), which can be summarized in the statement that the truth expressed in words (deposit of faith) was transmitted to a specific community in which there is freedom regulated by the authority governing this community.

This leads to a discussion of the following four issues: truth and its characteristics, the Church and its attributes, other sources of freedom, and the institutional dimension of freedom. The chapter ends with a study on synodality, as a process that combines many of the previously discussed aspects of church life.

The content of the second chapter ("Legal Regulations of Freedom") is a discussion of legal regulations concerning freedom of speech and its limitations. The study included in this chapter begins with defining the addressee of the norms, i.e. indicating who the provisions in question apply to, which is closely linked to the subsequent presentation of the principles concerning all entities. The discussion of general issues ends with an analysis of the relationship between freedom of speech and the obligation to disclose one's views. Then, individual principles concerning freedom of speech are presented, in relation to such areas as: the ministry of the Word of God, Catholic education or the mass media. Legal regulations of freedom also apply to individual entities using it, as well as, in the case of some of them, those who have the right to regulate it. Thus, the second chapter includes a presentation of these entities, starting from the Roman Pontiff and ending with the councils functioning in the particular Church. The chapter ends with an analysis of the legal dimension of synodality, as a phenomenon that groups many of the previously discussed aspects.

Just as the second chapter focuses on freedom of speech, the third chapter of the work ("Liability for violating the principles of freedom of speech") is devoted to the analysis of liability for violating previously identified rules. The study included in this part of the work begins with a discussion of the concept of a crime and its objective element, as key to further analyses, including the identification of individual legal assets protected by the Code. The introductory issues also include a discussion of the fiction of an unfulfilled crime and the difference between criminal and administrative liability for committed offenses. The detailed part of the third chapter contains a presentation of individual criminal and administrative consequences incurred for violating the principles of freedom of speech in the Church.

The fourth chapter ("Comparison of the presented solutions") is devoted to the analysis of the previously presented material. The *de lege lata* conclusions show those regulations that are mutually inconsistent or situations in which the provisions of the Code differ from the postulates that can be derived on the basis of the presented theology. This allows us to answer the question about the consistency of the analyzed solutions. The *de lege lata* conclusions are supplemented by *de lege ferenda* conclusions. The proposed changes include new solutions regarding: the right to freedom of speech (can. 212 § 3 CIC), instruments for regulating freedom of speech (can. 824 § 2 CIC), the use of the means of social communication (can. 831 and 832

CIC), the restoration of the Synod of Bishops in its earlier form as a forum for dialogue within the College of Bishops, changes concerning pastoral and economic councils, changes in the duties of the bishop (can. 386 § 2 CIC) and protection against abuses in the exercise of the right to freedom of speech.